

Marc de Koninck, *K'rantil De Surinaamse pers, 1774-2008*. Amsterdam: KIT Publishers, 2008.
ISBN 978 90 683 2535 5, 299 pp. € 24,50

·> ALEX VAN STIPRIAAN

Persgeschiedenis is een serieus, maar weinig beoefend onderdeel van de geschiedschrijving. Het lijkt misschien ook wat navelstaarderig om de geschiedenis te beschrijven van een fenomeen dat geschiedenis maken ongeveer als opdracht heeft. Niets is natuurlijk minder waar. Persgeschiedenis is een prachtige barometer van veranderingen in een samenleving. *K'rantil* is daarvan een mooi voorbeeld. In deze goed leesbare bundel trekt in veertien hoofdstukken, geschreven door vrijwel uitsluitend Surinaamse auteurs, bijna twee-en-een-halve eeuw sociaal-politieke geschiedenis van Suriname aan de lezer voorbij. Deels is dat omdat ook de berichtgeving zelf door de auteurs wordt behandeld, maar het is vooral een gevolg van het feit dat de pers als instituut midden in de samenleving staat en daarom een interessante social agent is om te bestuderen.

Omdat hier zo'n grote tijdspanne wordt bestreken is gekozen voor een chronologische opbouw. Het begint dus met de 'Eerstelingen van Surinaamsche couranten' in het laatste kwart van de

achttiende eeuw en eindigt met 'De pers wederom op zonnige wegen' sinds de jaren negentig. In laatstgenoemde wordt niet alleen de positieve ontwikkeling van de vier nationale dagbladen beschreven, maar worden er zelfs aanbevelingen voor de toekomst gedaan. De twaalf tussenliggende hoofdstukken bestrijken periodes, die steeds korter worden naarmate het heden nadert. Iedere periode wordt getypeerd, waardoor de hoofdstukken toch ook een thematisch karakter hebben. Zo is de post-slavernijperiode (1863-1937) er een van een verdeelde samenleving en sociale onrust, de jaren vijftig en zestig zijn vooral politiek interessant, de jaren zeventig zijn 'roerig' en de jaren tachtig zijn 'verwarrend', 'donker' en getekend door militaire dictatuur, maar ook getypeerd door 'een nieuw spoor'. Ruim een vijfde van het hele boek betreft dan ook alleen dit laatste decennium. Daarna belanden we weer op de eerder genoemde 'zonnige wegen'.

De aanpak om voor ieder hoofdstuk een andere auteur te vragen heeft als groot voordeel dat verschillende expertises en daarmee invalshoeken aan bod komen. Dit leidt soms tot onverwachte observaties. Laat ik er twee noemen. Chandra van Binnendijk, een van de hoofdrolspelers in de ontwikkelingen in de media tijdens de 'revo' periode onder Bouterse in de jaren tachtig, beschrijft

de opkomst van wat zij noemt 'derde-wereldjournalisiek'. In Nederlandse journalistenkringen zou deze term louter denigrerend worden gebruikt. Voor Van Binnendijk staat deze term echter voor de opkomst van eigen berichtgeving zonder westerse bril, met nadruk op eigen land en regio. "Hevige sneeuwval in de Ardennen zal vanaf nu nooit meer voorpaginanieuws in Suriname zijn. Niet iedereen is hier even blij mee. 'Mijn wereldbeeld is door jullie beleid veel smaller geworden', klaagt een oud-schoolhoofd in een discussie over de media". De verandering en het commentaar daarop vertellen samen de persgeschiedenis van vele tientallen jaren in een notendop.

De tweede observatie is er een uit het laatste hoofdstuk, van de hand van socioloog Deryck Ferrier. Hij schetst een vrij optimistisch beeld van een samenleving met drie landelijke ochtendbladen en een landelijk avondblad die worden gemaakt door vele tientallen fulltime-journalisten en -redacteuren en gelezen door een veelvoud van de circa 60.000 dagelijkse kopers (op een bevolking van een half miljoen). En dat terwijl (commerciële) radio en televisie nog steeds groeiende zijn. Politici maken daar gretig gebruik van door snelle en gemakkelijke interviews af te geven, in plaats van doordachte opiniestukken te schrijven voor de kranten. "Zij kunnen tijdens

de interviews hun zegje in eigen taal doen, als het (geschreven) Nederlands hen niet al te gemakkelijk afgaat. Dat kan bij de kranten niet. Dit heeft wel tot gevolg gehad dat de radio-interviews in de loop der tijden steeds luchtiger en de krantenartikelen degelijker en zakelijker zijn geworden." Kranten zijn daardoor kritischer en beschouwender geworden en hebben kennelijk een eigen plek naast de nieuwe media weten vast te houden.

Deze observatie is bovendien interessant omdat zij ook de culturele diversiteit van Suriname aantoonst. Nederlands is nog steeds de officiële taal van het land, maar niet iedereen leest of spreekt die even gemakkelijk. Vergeleken met een eeuw geleden rukt het Sranan, dat vrijwel iedereen wel een beetje spreekt, steeds meer op. Niet alleen doordat politici steeds meer in die taal zijn gaan communiceren, of er op zijn minst populistische uitspraken in doen, maar ook doordat het in toenemende mate de taal in advertenties is geworden. Over deze taalkwestie vinden we helaas nauwelijks iets in dit boek.

Daar wrekt zich de chronologische aanpak en het grote aantal schrijvers. Het is aan de lezers om uit de hoofdstukken thema's en veranderingen te destilleren. Het zou mooi zijn geweest als er een hoofdstuk over (zelf)censuur was gekomen, of nog liever over

overheidsgeweld en nieuwsgaring. Zo blijken er de hele geschiedenis door bringers van nieuws achter de tralies te zijn gezet, wat uiteindelijk culmineerde in de decembermoorden van 1982, waarbij eenderde van de slachtoffers journalisten was.

De relatie tussen pers en overheid zou sowieso al een thema zijn om diachronisch aan te pakken. Er is altijd veel lippendienst aan overheden bewezen, van gouverneur tot premier, dictator of president, maar net zo vaak blijkt een deel van de pers juist een luis in de pels te zijn geweest. En dat veelal in omstandigheden die veel lastiger waren dan in het zogenaamde moederland.

Al lezend in *K'ranti* blijkt dat ook in Suriname de krant een meneer is, vooral in letterlijke zin. Zo zou er een prachtig diachronisch stuk geschreven kunnen worden over de rol en de belangen van de 'grote mannen' als de Findlays, Kraan, Morpurgo en Lionarons, en de strijd van Nita Ramcharan, de eerste vrouwelijke hoofdredacteur en sterreporter, Ramcharan was bovendien Hindoestaanse en dat brengt het volgende

thema in beeld: de pers en de etnische concurrentie in Suriname. Wie bedient welk segment van de samenleving, of is de pers een van de weinige niet geëtnitiseerde sectoren in de samenleving? En hoe zit dat met het lezerspubliek en het distributie-apparaat? Is het merendeel van de straatverkopers Afro-Surinaams, of is dat gezichtsbedrog? Is er een heel nieuw soort distributie aan het ontstaan via supermarkten, restaurantjes en winkels? En hoe zat dat een of twee eeuwen geleden? Zijn de pers en haar lezerspubliek in de loop der tijd gedemocratiseerd, hoe is dat gebeurd en wat zegt dat over de samenleving als geheel? Allemaal vragen die bij het lezen van dit boek opkomen en waarbij je in eerste instantie denkt: gemiste kans. Maar meteen daarop besef je: deze vragen komen op, omdat dit boek er is en het inspireert tot meer vragen. Een waardevolle en zeer leesbare basis is gelegd. Wordt vervolgd, zou ik zeggen.

→ ALEX VAN STIPRIAAN is verbonden aan de Erasmus Universiteit en het Tropenmuseum.